

מקורות לעיון במס' שבת: פרק שואל

דף כה

מ. זילברמן

ניסן תשע"ד

(קנ.) מלאכה במוצאי שבת קודם הבדלה. תנן אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים ולהביא פירות אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו, ע"כ. ואיתא בגמ' (קנ:): אבל מחשיכין ואף על גב דלא אבדיל והאמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר בן יעקב אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל... א"ל רבי אבא לרב אשי במערבא אמרינן הכי המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמר המבדיל בין קודש לחול ומסלתינן סילתי (פירש"י חוטבין עצים), ע"כ.

ונחלקו הראשונים בהנהגת בני מערבא ורב כהנא. לפי הרי"ף שם ע"פ הר"ן (סד: בדפי הרי"ף) ברכו ברכה קצרה דהמבדיל בין קדש לחול בשם ומלכות ועל הכוס. ולדעתו זוהי כוונת הגמ' בפסחים קג: דהמבדיל בין קדש לחול היינו הבדלתו של רבי. אך לפי רש"י, שכתב "המבדיל בין קודש לחול להיכרא בעלמא ללוות את המלך", הסביר הר"ן דלא הי' שם במלכות ולא בכוס, אלא אמירת המבדיל בין קדש לחול אף בלי שם ומלכות ובלי כוס מתיר שמירת והבאת פירות לאחר השבת, ועדיין יצטרך לברך על הכוס בהמשך. [אך לא כל הראשונים הסכימו דזוהי כוונת רש"י. דכתב הרשב"א (ד"ה אמרינן) דרק היכא דכבר הבדיל בתפלה לא בעינן שם ומלכות או כוס בכדי להתיר עשיית מלאכה. שיטת הרא"ש (פסחים פ"י הי"א) דבכדי לעשות חפציו בעינן שם ומלכות אבל לא על הכוס. ושיטה זו מצינו בסידור רש"י (סי' תקל"א)].

והסביר הגרי"ז בחי' על הרמב"ם (פכ"ט שבת ה"ה) דנחלקו רש"י והרי"ף בטעם איסור מלאכה במוצאי שבת. דלהרי"ף אין איסור מלאכה במוצאי שבת המשך מאיסור מלאכה בשבת, אלא דין בהבדלה. דכמו דאסור לטעום קודם הבדלה כך אסור לעשות מלאכה קודם הבדלה, וזה מדוייק בלשון הגמ' שם דאסור לעשות חפציו קודם שיבדיל, כמו שמצינו בברכות יד. דאסור לעשות חפציו קודם שיתפלל. [אך יש להעיר על זה דהגרי"ז כתב דבריו אף להרמב"ם, והרמב"ם לא כתב לשון עשיית חפצים אלא לשון איסור מלאכה. ולכן רק נותר מלאכה אם קיים מצות הבדלה בברכה בשם ומלכות ועל הכוס.

אך לדעת רש"י איסור מלאכה קודם הבדלה היינו המשך מאיסור מלאכה בשבת, וכדבריו בסוגיין דהוי משום כבוד שבת, וכדי להתיר איסור זה לא בעינן הבדלה שלמה וסגי או בהבדלה בתפלה או באמירת המבדיל ביו קדש לחול אף בלי שם ומלכות. [ראיתי בספר מורשת משה (סי' רי"ב) דפירש בדברי הגרי"ז כאן דהאיסור מלאכה הוא מכבוד שבת דאינו מן הראוי לעסוק במלאכה קודם שילווה את המלך, ולא מהמשך קדושת שבת האוסרת מלאכה בתורת תוספת שבת. והעיר דכצד ב' כתב המ"ב (ס"ק ל"ג), "דעדיין חל במקצת קדושת שבת עליו". וכן בא"א (בוטשאטש), "כל זמן שאינו מבדיל בפה הו"ל תוספת שבת שהוא מן התורה".]

והוסיף הגרי"ז דאם איסור מלאכה במוצאי שבת הוא דין בהבדלה יותר מסתבר שלא כל מלאכה וכל מקרה אסורה. וכתב דלזה א"ש שיטת הרבינו ירוחם (הובא בב"י סי' רצ"ט) שכתב דהאיסור רק ב"מלאכה

גמורה" כגון כותב ואורג, אבל לא בהדלקת הנר או בהוצאה מרשות לרשות. דלדבריו לא כל המלאכות אסורות. [אך עי' בשעה"צ (ס"ק נ"א) דאף רי"ו רק התיר היכא דכבר הבדיל בתפלה.] והב"י דחה שיטה זו, דמנין לחלק בין המלאכות, אך הרמ"א (שם ס"י) הביאו כ"א. [והמג"א (סוף סי' רצ"ט) הביא רא"י לשיטת הרי"ו מהא דפירש רש"י דשאלת הגמ' ואע"ג דלא אבדיל קאי על ההיתר לקצוץ פירות מן המחובר ולא על היתר טלטול או הוצאת פירות. אך לדברי הגרי"ז לא ה"י רש"י מסכים לדין הרי"ו.] וכדברי הגרי"ז כתב הט"ז (סק"ט), "ומסתבר הוא שלא הצריכו לזה אלא במלאכה שהיא מלאכת אומן דהיינו מה שאין יכולת ביד כל אדם כההיא דחטיבת עצים שיש בו טורח אבל הדלקת נר והוצאה אין שייך אומן לזה". [אך יש להעיר על דברי הגרי"ז דהרמ"א הביא דבריו הרבינו ירוחם להלכה (כ"א) ומ"מ נקטינן להלכה כרש"י דהמבדיל בין קדש לחול מתיר איסור מלאכה אף בלי שם ומלכות ובלי כוס.]

פסק הרמ"א (סוף סי' רס"ג) דמי שנתאחר להתפלל במוצ"ש מותר לומר לחבירו הישראל שכבר התפלל והבדיל לעשות לו מלאכה. והמ"ב (ס"ק ס"ז) הביא לבוש שאסר. והסביר הרב ירחמיאל פריד(ספר מנחת ערב סי' כ') דהרמ"א לשיטתו דפסק כהרי"ו שיש חילוק בין סוגי מלאכות האסורות קודם הבדלה, דהאיסור הוא מדיני הבדלה, ובכך מותר לחבירו לעשות מלאכה עבורו, דאין זה פוגע בחיוב הבדלה שלו. ואילו הלבוש ס"ל דהאיסור מלאכה הוא מהמשך מקדושת שבת ולכן אסור אף ליהנות ממלאכת חבירו. וא"ש דהלבוש פסק נגד הרמ"א אף בדין הרי"ו.

אך בעה"ש (סכ"א) כתב להיפך מהגרי"ז בדעת רש"י והרבינו ירוחם. דלרש"י איסור מלאכה במוצאי שבת אינו המשך מאיסור מלאכה בשבת אלא משום היכר לתת לב לזכור לעשות הבדלה. וכיון שאסור רק משום היכר סגי באמירת המבדיל בלי שם ומלכות ובלי כוס. והיכר רק שייך במלאכה דמינכרא כעבודה, ולא במה ששם מלאכה עליו כגון הדלקת נרות.

עיקר תוס' פרק שואל ומי שהחשיך

(קמח.) שואל, איתקין	(קנה.) למטה, רב יהודה
(קמח:) ניפרוס, לא מספקין, והא	(קנה:) אין אובסין
(קמט.) בשטרי, אילימא, לעולם, ודיוקני, בני חבורה	(קנו.) מהו לפרק, אין מזל
(קמט:) מטילין	(קנו:) כלדאי, ר' יהודה, והא אמר ר' יוחנן קמא
(קנ.) ור' יהושע, אומר, ודיבור, ואמר	(קנז.) לבר, הלקטי
(קנ:) ואין, אבל, בשלמא, במחובר	
(קנא.) אין, נכרי, אא"כ	
(קנג.) מי שהחשיך	
(קנג:) בו ביום	
(קנד.) בלאו	
(קנד:) שתיים	